

Dansk 2 skilling 1761

Kongsbergs prægninger i 1774 identificeret

Udmøntningerne

Den danske 2 skilling 1761, Hede 36B og 36C,¹ er forholdsvis veldokumenteret. Takket være Wilcke² ved vi, at der i årene 1761-1774 blev præget i alt godt 23 millioner mønter ved tre møntsteder: Kurantbankens Mønt i København i 1761, Københavns Mønt i perioden 1761-1774 og Kongsbergs Mønt i 1774 (se tabel).

Det vides også, at møntmestrene var Georg Wilhelm Wahl ved Kurantbankens Mønt, Hans Schierven Knoph ved Københavns Mønt og Johan Henrik Madelung ved Kongsbergs Mønt, og at de implicerede stempelskærere var Georg Wilhelm Wahl ved både Kurantbankens og Københavns Mønt, Johan Ephraim Bauert ved Københavns Mønt og Gabriel Lunder ved Kongsbergs Mønt.

Med den viden er det muligt at henføre mønter med møntmestermærke GWW (Wahl) til Kurantbankens Mønt i 1761 (Hede 36C). Det kan derimod ikke umiddelbart afgøres, om de øvrige mønter (Hede 36B) er præget i

Af Frank Pedersen

1. H. Hede, Danmarks og Norges Mønter 1541.1814.1977, Dansk Numismatisk Forening, 3. rev. Udg. 1978.

2. J. Wilcke, Kurantmønten 1726-1788. København 1927.

2 skilling 1761, Danmark Hede 36B og 36C

	Mønten i København HSK : Hede 36B		Mønten i Kongsberg HSK : Hede 36B		Kurantbankens Mønt i København GWW : Hede 36C	
	Rigsdaler	Stk.	Rigsdaler/skill.	Stk.	Rigsdaler	Stk.
Frederik V 1761	37.000	1.776.000			32.408	1.555.584
Christian VII 1767	52.000	2.496.000				
1768	37.000	1.776.000				
1769	36.441	1.749.168				
1770	40.534	1.945.632				
1772	16.000	768.000				
1773	35.471	1.702.608				
1774	94.500	4.536.000	98.529 / 82	4.729.433		
	348.946	16.749.408	98.529 / 82	4.729.433	32.408	1.555.584

I alt 479.883 rigsdaler 82 skilling svarende til 23.034.425 mønter

Variant 1

Variant 2

Variant 3

Variant 4

Variant 1. Kurantbankens Mønt 1761

Variant 2. Københavns Mønt 1761

Variant 3. Københavns Mønt 1767-1770

Variant 4. Københavns Mønt 1772-1774

Variant 5. Kongsbergs Mønt 1774

Mønterne er ca. 18 mm.

Her vist i ca. 165%.

Variant 5

København eller i Kongsberg, da de er ens; de har samme motiv, tekst, årstal (1761) og møntmestermærke (HSK).

Søges oplysning om mønttypen i de eksisterende kataloger, findes den kun under Danmark, selvom den rettelig også burde være anført under Norge. Den mangel kan der nu rådes bod på som et resultat af en stempelundersøgelse,³ hvor det blandt andet er lykkedes at identificere de mønter, der blev præget i Kongsberg i 1774.

Stempelundersøgelse

Undersøgelsen omfattede i alt 77 mønter. Mønterne blev indledningsvis opdelt i fem grupper (variant 1 – 5) på baggrund af forskelle i kronemotiver og 1-taller, hvorefter de blev sammenlignet med Bauerts og Lunders øvrige stempelarbejder i årene 1767-1775. Derved blev muligt at identificere såvel stempelskærer som møntsted for hver af de fem varianter.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 1: 1-tal. Wahl. Var. 1 og 2

Fig. 2: 1-tal. Bauert. Var. 3

Fig. 3: 1-tal. Bauert. Var. 4

Fig. 4: 1-tal. Lunder. Var. 5

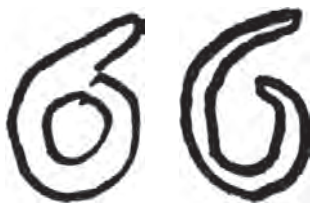

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 5: Lukket 6-tal. Var. 1, 2 og 3

Fig. 6: Åbent 6-tal. Var. 4 og 5

Varianterne

Variant 1

Kurantbankens Mønt 1761. Møntmester og stempelskærer Georg Wilhelm Wahl.

- Møntmestermærke GWW.
- Lille krone (ca. 7-8 mm).
- 1-tal med symmetrisk "pilespids" (fig. 1).

Wahls initialer GWW gør det let at relatere variant 1 til Kurantbankens Mønt. Wahl blev ansat som møntmester den 1. juni 1761, og han var samtidig Møntens stempelskærer. Hans stempler er meget pertentlige, kronemotivet er forholdsvis lille, og 1-tallerne har en karakteristisk "pilespids".

(Andel af studiematerialet: 19 mønter, 15 forsidestempler og 13 bagsidestempler).⁴

Variant 2

Københavns Mønt 1761. Møntmester Hans Schierven Knoph. Stempelskærer Georg Wilhelm Wahl.

- Møntmestermærke HSK. I øvrigt som variant 1.

Knoph var møntmester ved Københavns Mønt fra og med den 1. juni 1761, og mønterne bærer hans initialer HSK. Stemplerne til variant 1 og 2 er tydeligvis skåret af samme stempelskærer, og det vides, at Wahl i 1761 skar stempler til både Kurantbankens og Københavns Mønt.

(Andel af studiematerialet: 18 mønter, 11 forsidestempler og 11 bagsidestempler).

3. Forfatterens undersøgelse, november 2015.

4. Der blev identificeret i alt 61 forsidestempler og 58 bagsidestempler i studiematerialets 77 mønter.

Variant 3

Københavns Mønt 1767-1770. Møntmester Hans Schier-
ven Knoph. Stempelskærer Johan Ephraim Bauert.

- Møntmestermærke HSK.
- Stor krone (9-11 mm).
- 1-tal "uden pilespids" (nogle stempler har antydning af pilespids). Venstre "fod" på 1-tal er længere end højre fod (fig. 2), og tallet hælder en smule på nogle af stemplerne. Tallene i årstallet ser ud til at være håndgraverede.

Knophs initialer HSK indikerer, at variant 3 er præget ved Københavns Mønt. Bauert blev ansat som stempelskærer ved Københavns Mønt i 1763 og var ene om at levere stempler til denne Mønt i årene 1763-1774. Bauert anvendte det karakteristiske 1-tal "uden pilespids" på alle sine stempler i perioden 1767-1771: 1 speciedaler 1767 (Hede 1 Norge), 24 skilling 1767 (Hede 27), 1, ½ og ¼ speciedalere 1768-1769 (Hede 8-10), 1 og ½ krone 1771 (Hede 23 og 24) og Dansk Vestindien 24 og 12 skilling 1767 (Hede 7 og 8). Variant 3 hører derfor til de første prægninger (under Christian VII) ved Københavns Mønt, antagelig 1767-1770.

(Andel af studiematerialet: 22 mønter, 18 forsidestempler og 18 bagsidestempler).

Variant 4

Københavns Mønt 1772-1774. Møntmester Hans Schier-
ven Knoph. Stempelskærer Johan Ephraim Bauert.

- Møntmestermærke HSK.
- Stor krone (9-11 mm).
- 1-tal med "halv pilespids" (fig. 3). Tallene i årstallet ser ud til at være håndgraverede.

Knophs initialer HSK indikerer, at variant 4 er præget ved Københavns Mønt. Bauert ændrede på et tidspunkt i 1771 sine 1-taller til typen med "halv pilespids" og anvendte dette 1-tal på alle sine stempler i årene 1771-1773: 1 kurantdukat 1771 (Hede 3), 1 speciedaler 1771 (Hede 11A), 8 skilling 1773 (Hede 30) og 1 skilling 1771 (Hede 37a, præget i 1773). Variant 4 hører derfor til de sidste prægninger ved Københavns Mønt, antagelig 1772-1774.

(Andel af studiematerialet: 13 mønter, 12 forsidestempler og 11 bagsidestempler).

Variant 5

Kongsbergs Mønt 1774. Møntmester Johan Henrik Madelung. Stempelskærer Gabriel Andersen Lunder.

- Møntmestermærke HSK.
- Stor krone (9,5-10 mm)
- 1-tal med asymmetrisk "pilespids" (fig. 4). Tallet har generelt lidt tykkere nedstreg end de øvrige varianter. Tallene i årstallet ser ud til at være håndgraverede.

Kronemotivet er generelt mindre end variant 3 og 4. Lunder var ene om at levere stempler til Kongsberg i 1774. Han anvendte 1-tal med den asymmetriske "pilespids" på alle sine stempler i årene 1767-1775: 24 skilling 1767 (Hede 10 Norge), 1 skilling 1768-1770 (Hede 11 Norge), 1 specie 1768 (Hede 1 Norge), 8 skilling 1773-1775 (Hede 13 Norge) og 24 skilling 1772-1775 (Hede 12A Norge). Variant 5 er følgelig præget i Kongsberg i 1774 og bør derfor katalogiseres som norsk.

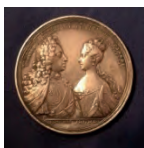
HSK er misvisende, da det var Madelung (IHM), der havde ansvaret for udmøntningerne, men det skyldes, at Finanskollegiet i København i februar 1774 gav Mønten i Kongsberg ordre til at præge mønterne med møntmester Knophs initialer.⁵

(Andel af studiematerialet: 5 mønter, 5 forsidestempler og 5 bagsidestempler).

Tilføjelse

Blandt de forskelle, der i øvrigt findes på stemplerne til de fem varianter, kan nævnes, at 6-tallet er "lukket" ved variant 1, 2 og 3 (fig. 5), og "åbent" ved variant 4 og 5 (fig. 6).

5. "Udmyntning af Toeskillinges Stykker [i Kongsberg] skal skee med samme Præg, som de af Aaret 1761 og under Hr Mynte-Directerurens [Knophs] Navn." Rigsarkivet, Den kongelige Mønt, Mønten i København, indkomne breve 1692-1873, 7. februar 1774, journal nr. 26.

Bygballe Coins

Køb – Salg – Vurdering

Danske mønter, medaljer og numismatisk litteratur

www.bygballecoins.com